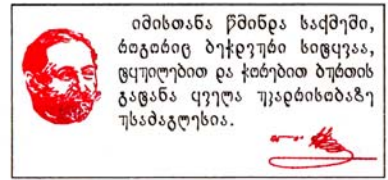

საქართველოს

დაარსებულია
1918 წელს.

ოთხშაბათი, 26 სექტემბერი, 2007 წელი

№185 (5786)

რესპუბლიკა

ქეთევან ლომთათიძე

ქართულმა მეცნიერებამ, საქართველოს მთელმა საზოგადოებამ მძიმე დანაკლისი განიცადა. 22 სექტემბერს გარდაიცვალა გამოჩენილი ქართველი მეცნიერი და საზოგადო მოღვაწე, საქართველოს მეცნიერებათა ეროვნული აკადემიის აკადემიკოსი, მეცნიერების დამსახურებული მოღვაწე, პროფესორი ქეთევან ლომთათიძე.

ქ.ლომთათიძე დაიბადა 1911 წლის 9 თებერვალს ჩოხატაურის რაიონის სოფელ ხიდისთავში. იქვე მიიღო დაწყებითი განათლება, ხოლო საშუალო სკოლა თბილისში დაამთავრა 1926 წელს. 1927-1931 წლებში სწავლობდა თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ენისა და ლიტერატურის ფაკულტეტზე ენათმეცნიერების განხრით.

1932-1934 წლებში ქ.ლომთათიძე მუშაობდა მეცნიერ თანამშრომლად საქართველოს სახელმწიფო მუზეუმსა და ქართული ენციკლოპედიის რედაქციაში.

1934-1937 წლებში სწავლობდა ასპირანტურაში აფხაზური ენის სპეციალობით (ხელმძღვანელი – პროფ. ს.ჯანაშია). 1938 წელს დაიცვა საკანდიდატო დისერტაცია თემაზე „ძირითად დროთა წარმოება აფხაზურში“, 1945 წელს – სადოქტორო დისერტაცია, რომელიც ეძღვნებოდა აფხაზური ენის ტაპანთური დიალექტის თავისებურებებს. ეს იყო ჩვენში პირველი სადოქტორო დისერტაცია მთის იბერიულ-კავკასიურ ენათა შესახებ.

აკად. ქ.ლომთათიძე იბერიულ-კავკასიური ენათმეცნიერების და, საერთოდ, ქართული ენათმეცნიერების არა მხოლოდ დიდი წარმომადგენელი იყო, არამედ, წლების განმავლობაში მისი განვითარების ერთ-ერთი განმსაზღვრელიც.

სრულიად განსაკუთრებულია ქლომთათიძის დეაწლი აფხაზური ენის კვლევის საქმეში. ის სამართლიანად მიაჩნიათ აფხაზური ენის ყველაზე დიდ და ავტორიტეტულ სპეციალისტად. აფხაზურსა და მის ახლომონათესავე აბაზურს, იბერიულ-კავკასიურ ენათა შორის ურთულესი ფონეტიკური სისტემისა და გრამატიკული სტრუქტურის ენებს ეძღვნება ქლომთათიძის 6 მონოგრაფია და 150-ზე მეტი სამეცნიერო სტატია.

მონოგრაფიებმა, რომლებშიც ქლომთათიძემ აბაზური ენის ტაპანთური (1944) და აშხარული (1954) დიალექტების გამოწვლილვითი ანალიზი წარმოადგინა, მსოფლიო აღიარება მოუტანა მეცნიერს. ეს წიგნები ყველა კავკასიოლოგის სამაგიდო წიგნად იქცა.

ფუნდამენტური მნიშვნელობისაა მისი გამოკვლევა „აფხაზური და აბაზური ენების ისტორიულ-შედარებითი ანალიზი I“, რომელშიც აფხაზურ-აბაზური სალიტერატურო ენათა და კილო-კავთა მონაცემების გათვალისწინებით (აგრეთვე, მეტყველების ინდივიდუალურ თავისებურებათა მოხმობით) განხილულია ამ ენათა ფონეტიკის ყველა ძირითადი საკითხი. ნაშრომი გამოირჩევა როგორც ისტორიულ-შედარებითი ანალიზის მეთოდოლოგიური პრინციპების თანმიმდევრული გამოყენებით და საანალიზო მასალის სიუხვით, ისე მეტად მნიშვნელოვანი ორიგინალური დასკვნებით. შეიძლება ითქვას, არც ერთი სხვა მთის იბერიულ-კავკასიური ენის ფონეტიკა ასეთი ღრმა და ყოველმხრივი ანალიზის საგანი არ ყოფილა.

სპეციალისტების დიდი მოწონება დაიმსახურა ქლომთათიძის მონოგრაფიებმა დრო-კილოთა წარმოებისა და ლოკალური პრევერბთა სახეობების შესახებ აფხაზურსა და აბაზურში.

დიდია ქლომთათიძის წვლილი ქართველურ ენათა შესწავლის საქმეში. ამ სფეროში მას ეკუთვნის მრავალი სამეცნიერო გამოკვლევა, მაგრამ განსაკუთრებით უნდა აღინიშნოს ორი მონოგრაფია: „კომპლექსთაგან მიმდინარე ბილაბიალური ხშულები ქართველურ ენებში“ და „სონანტთა მეზობლად ხშულთა გამკვეთება (დაყრუება) ქართველურ ენებში“.

თვალსაჩინო მოვლენა იყო 1988 წელს სოხუმში აფხაზურ ენაზე გამოქვეყნებული მონოგრაფია „აფხაზური ენის საკითხები“, რომელშიც თავმოყრილია აფხაზური ენის სფეროში ქლომთათიძის მრავალწლიანი მუშაობის შედეგები. ნაშრომი სრულ და ზუსტ წარმოდგენას გვაძლევს აფხაზური ენის აგებულების ყველა საკვანძო საკითხის შესახებ.

სულ ახლახან ენათმეცნიერების ინსტიტუტმა გამოსცა ქლომთათიძის ნაშრომი „აბაზური ენა“, რომელშიც მოკლედ არის განხილული აბაზური ენის ფონეტიკისა და გრამატიკის არსებითი საკითხები.

მეტად მნიშვნელოვანია ქლომთათიძის დეაწლი საქართველოსა და ჩრდილოეთ კავკასიის რესპუბლიკებისათვის საენათმეცნიერო კადრების მომზადების საქმეში. მისი ხელშეწყობით ჩაება სამეცნიერო-კვლევით საქმიანობაში ათობით ახალგაზრდა ქართველი და აფხაზი, აბაზი და ჩერქეზი, ჩეჩენი და ხუნდი... მისი ხელმძღვანელობითა და კონსულტაციით მომზადდა 30-ზე მეტი სადოქტორო და საკანდიდატო დისერტაცია.

მეტად ნაყოფიერი იყო ქლომთათიძის სამეცნიერო-საორგანიზაციო მუშაობა: ოცდაორი წლის განმავლობაში ედგა სათავეში საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიის ენათმეცნიერების ინსტიტუტს; წლების განმავლობაში იყო ზოგადი ენათმეცნიერებისა და მთის იბერიულ-კავკასიური ენების განყოფილებათა ხელმძღვანელი, იბერიულ-კავკასიური ენების სისტემისა და ისტორიის საკითხებისადმი მიძღვნილ რეგიონალურ სამეცნიერო სესიათა საორგანიზაციო კომიტეტის თავმჯდომარე, საერთაშორისო ორგანოს „იბერიულ-კავკასიური ენათმეცნიერების წელიწადულის“ მთავარი რედაქტორი, მრავალი სამეცნიერო საბჭოს, ავტორიტეტული სამეცნიერო ორგანოსა თუ კრებულის სარედაქციო კოლეგიის წევრი, ქართული სალიტერატურო ენის ნორმათა დამდგენი სახელმწიფო კომისიის აქტიური წევრი...

ქლომთათიძე თითქმის 70 წლის განმავლობაში ეწეოდა პედაგოგიურ მოღვაწეობას: კითხულობდა ლექციებს აფხაზურ ენაში თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ფილოლოგიის ფაკულტეტის კავკასიურ ენათა განყოფილებაზე; 1938-1940 წლებში უძღვებოდა ზოგადი ენათმეცნიერების კურსს სოხუმის პედაგოგიურ ინსტიტუტში.

აკად. ქლომთათიძე ეროვნული სულისკვეთების მოღვაწე მეცნიერი იყო, ქართული ენისა და ქართული ცნობიერების სადარაჯოზე ფხიზლად მდგომი.

აკად. ქლომთათიძის ღვაწლი დაფასებული იყო ქართველი და მოძმე კავკასიელი ხალხების მიერ: საქართველოს მეცნიერების დამსახურებული მოღვაწის წოდებასთან ერთად, მინიჭებული ჰქონდა აფხაზეთისა და ყაბარდო-ბალყარეთის ავტონომიურ რესპუბლიკათა მეცნიერების დამსახურებული მოღვაწის წოდება, იყო სახელმწიფო პრემიის ორგზის ლაურეატი (ერთხელ – როგორც „ქართული ენის განმარტებითი ლექსიკონის“ ერთ-ერთი რედაქტორი და მეორედ – ნაშრომა ციკლისათვის ქართველურ და აფხაზურ-ადიღურ ენათა კვლევის სფეროში), დ.გულიას პრემიის ლაურეატი, თბილისის საპატიო მოქალაქე, მრავალი სახელმწიფო ჯილდოს მფლობელი...

წავიდა ჩვენგან ვალმოხდილი და სახელოვანი მეცნიერი. მისი სამეცნიერო მემკვიდრეობა და საზოგადოებრივი მოღვაწეობა არასოდეს იქნება დავიწყებული.

*საქართველოს მეცნიერებათა ეროვნული აკადემია;
ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის
სახელმწიფო უნივერსიტეტი;
არნოლდ ჩიქობავას ენათმეცნიერების ინსტიტუტი.*